

NASTAVAK MILO[- 2

I njega, {ta, u tu zvonaru?

- Retko ko iz te zvonare izidje, ali ne znam kako je on izi{ao, i lance na noge i u Ciglanu. U Ciglani je radio dva dana, nije mogao dalje, pao je i odveli ga u bolnicu. Mo`da, mo`da, odigralo se u dva tri sata, ode za likvidaciju, ali je imao sina u partizanima, `enu su mu ubili fa{isti. I sin je uspeo da izvr{i zamenu. I dodje usta{e i tra`e toga Radeta kod nas, znaju da je u Mincovoj grupi bio. Mi ka`emo da je na Ciglani. Odu na Ciglanu i oni ka`u da je u bolnici. Odu u bolnicu i nadju ga u bolnici i skinu one okove snogu, obuku ga, nahrane, i ka`u ide{ u zamenu partizanima. Ja sam kod tog ~oveka i{ao nekoliko puta, u Karlovce, ja i `ena i on je {ou pri~ao o tom svom logoru i njegovoj zameni.

Kako se zove?

- Nikoli} Rade zvani Brka iz Sremskih Karlovaca.

I to {to se sakrio u senu.

- Ostao je `iv i pe`iveo to sve skupa.

Jel pri~ao kako su ubijali?-

- Nije on to mogao ni videti, bio je zatrpan u senu, znam samo pri~ao mi je ovaj jedan da je neki Lazo Havijar sko~io sa sena i da je ronio i plivao i da skoro da }e ve} da izidje na obalu, stignu ga ~amcem i ubiju ga iz pu{ke. To samo znam da se tako desilo. I onda jo{ da ka`em {ta sam ovako do`ivio. Meni Minc ka`e, to je bilo 1944. godine, ka`e idete u Mlaku da tovarite neke kace za {ljive. Ka`em ja dobro, da idu neki ljudi da tovare. Ka`e, neki tamo ljudi logora{i }e to tamo natovariti. I odemo mi nas tri Srbina kormano{a i ode ovaj [ajer i njegov taj {ef {to vozi, bilo je nas pet koji smo i{li.

Aha, vozi remorker, onaj teglja~, [ajer je na motoru i taj glavni majstor, a vas trojica na {lepu.

- Taj neki Jovo \uri} iz Lojine, i neki Nikola An~i} iz mog sela Jamena. Kad smo mi do{li u Mlaku, jedan po~ne tovariti kacu. Ka`em ja tovarite pozadi, {to tovarite napred, uvek se teret tovari pozadi. Ka`e takvo je naredjenje. Jebi ga, ne sme{ tini{ta ni re~i. Kad ne bi dugo dodje jedan usta{a i donese bunt `ice ovako ise~ene i vezane. Ka`em ja vidi{ neko }e platiti glavom. I mi smo najebali. I ostavi on taj bunt `ice. Kad ne bi dugo idu `ene, negde oko 100, 160 devojaka mladjih `ena, znade{. Njima ka`u idu za logor za Jasenovac.

A s koje strane dolaze, s bosanske?

- Ne, ne, tamo iz Mlake, sa hrvatske strane, iz {kole neke gde je taj logor bio, idu one i pjevaju, i dolaze. I dolazi neka ta tre}a hercegova~ka satnija, u crnim uniformama, usta{ka, kame za ~izmama, malo popili, Neki Malence zastavnik je vodja, Sava bila velika, a toje bilo 1944. u prole}e, samo {to nije izlila, na slavonskoj strani onako, a na bosanskoj strani je prelila nasip pa sve do Kozare se beli ona voda. A od tih `ena one su ~esto radile na ladji, tovarile i sa njima se nije smelo govoriti. Ali ja sam ~uo kako one koju zove. Bila je neka muslimanka Idajeta iz Gra~anice, bilo je nekoliko Zemunki, bila je nekog Andrije {okca k}i iz Br~koga, bila je iz Mirkovaca neka Zlatica, jedno 16, 17 godina, bila je kolutka lepa, tako da sam ja znao njih poimenice kad su one radile i onda jedna drugu zovu, ali ne sme{ sa njima govoriti. I kad smo trebali krenuti, dignemo sidro, i kad su krenuli veli Hidajet jednom usta{i, sad }e nas zaklati. Ma idi ti u pi~ku materiju. Ka`e ona njemu, slu{aj, ispod nas trista meteri jo{ je voda, posle nas }e sunce da sja, neka `ivi komunisti~ka partija Jugoslavije, nek `ivi tito, nek `ivi Staljin. I sko~i u Savu.

Koja to?

- Idajeta, neka muslimanka, i jo{ sko~e jedno dve tri za njom. Ali ovaj Malenica samo rukom uzo da brod ide kraju, zna{, i okrene se i ka`e u ime Makse Luburi}a i Ante Paveli}a skidajte se gole. A ja na brodu, to sam jedino gledao o~ima, gledao sam ja vi{e, ali streljanje.

Koliko je bilo tih `ena?

- Bilo je oko 160.

Koliko usta{a se ukrcalo?

- To je bila jedna satnija, jedna ~eta, oko 60, 70.

I ko je dao naredjenje sa se skinu goli?

- Malenica, neki zastavnik usta{ki, naredi skidajte se goli u ime Maksu Luburi}a i Ante Paveli}a. I nastao je vrisak tu i oni ulete medju njih, uhvate za kose i kolju.

Na licu mesta, na brodu kolju?

- Kolju i u Savu bacaju, samo kamara. I ladja je pristala uza sami kraj i mi smo nas dvojica ladju vezali i nas su trojicu oterali napred u motor, motor je bio ispred te ladje jedno 50, 60 metara. Tu di je bio [ajer i di je bio onaj {to nas je vozio. I mi smo otisli u taj motor, i dolazi jedan usta{a i nosi litru ipo rakije. Pita {ta si, Hrvat, {ta si Hrvat, {ta si Hrvat, tri Srbina, dva Jevreja svi Hrvati. On uze fla{u, pijte rakije ka`e, vi ste na{i ljudi, ni{ta se ne sekiraj. I ovaj [ajer popije jednu rakiju, ode ovaj po drugu, kad [ajer ka`e sad }u ga zaklati kad dodje. Nemoj jebo te bo`iji otac. Tu smo opet pogre{ili, zna{ kad ti ne radi kliker. Ostao nam ~amac za onom dereglijom. Ka`em ja njemu dobro, ti njega zakolji, mi }emo pre}i preko motorom, a vidi{ ti onu vodu i mi samo mo`emo do bajera i mi ne mo`emo onu vodu pregaziti, ne mo`emo preplivati jer je hladno. On }e sesti u ~amac, sti}e nas i pobi}e nas. Ve} ako budu hteli i nas da likvidiraju, mi }emo njih no`evima. A valjda }emo ne{to likvidirati. A posle nam je kliker proradio, {to nismo onu sajlu bacili s onog broda, da je ovaj upalio motor i da smo pre{li na onu stranu, utovarili se. S bosanske strane smo se vratili natrag, i pro{li Mlaku i tamo negde da smo iza{li, e tu smo pogre{ili. I njih su sve likvidirali, kad su likvidirali ajde kre}emo za Jasenovac.

Koliko je bio daleko va{ teglja~ na kome ste bili od {lepa gde su ubijali `ene?

- Pa, onaj teglja~ je bio negde 60 metara napred.

Jeste li ~uli zapomaganje?

- Nas trojica smo bili u {lepu, a ova dvojica su bila tamo napred u motoru, mi smo gledali o~ima, tu s njima smo bili, bio sam sav krvav kako su oni klali, i ona krv pi{ki na sve strane.

Jesu li devojke pru`ale otpor?

- Ma ni{ta, samo jaukale, plakale. Brzo su oni to likvidirali. Sve u Savu bacali. Posle, kad sam nailazio, kad je Sava opala, sve na vrbama le{evi stoje.

^ekaj, ne{to nisam shvatio. Jesi li ti za vreme tog ubijanja celo vreme bio na {lepu ili su vas prebacili na teglja~.

- Prebacili su nas na onaj brodi} {to vu~e, to je teglja~, tamo su nas odveli, kopnom smo mi oti{li tamo, ali smo mi gledali dok nije vod pristao, dok nisu njih vezali, mi smo gledali to klanje.

Gde ste vezali {lep kad se nastavilo klanje?

- Na slavonskoj strani, mi imamo one sajle iko~eve, samo udarimo malo i ve`emo. A to je odmah ~im smo iza{li iza Mlake, znam ta~no, mislim da bih i sad na{ao to mesto, prvo jedna okuka malo desno, ~im se prodje Mlaka...

Aha, oni su rekli zaustavite i oni tu izvr{ili klanje?

- Tu su oni izvr{ili klanje.

A te `ene odakle su doterane iz sela Mlake, jesu li one bile tamo na radu?

- Doterane su iz Mlake, bile su tamo na radu, na nekoj ekonomiji.

Ne zna{ iz kog su logora?

- Iz Jasenovca logora, sa jednog poljoprivrednog dobra u Mlaki.

To zna~i, ako smem da ka`em, da li je to tebi jo{ jedan dokaz da Jasenovac nije bio radni logor?

- Ja sam to rekao nekoliko puta.

Jer devojke koje su bile na poljoprivrednim radovima mesto da ih ostave da rade...

- Oni su ih poubijali, pa su sutradan, prekosutra doveli druge.

Jel to tebi dokaz da je to bio logor smrti a ne radni?

- Logor smrti, nevidjeni logor smrti, nezapam{eni u kugli zemaljskoj. I Nemci su Au{vicu i koje kuda likvidirali te logora{e na savremeniji na~in, a ovde je bio zlikova~ki, maljem, ~eki}em, no`om, najmanje je tu poginulo ljudi od metka.

Jel bilo Jevrejki medju tim `enama iz Mlake?

- Verovatno da je bilo.

Kad je to bilo ta~no da li se se}a{?

- 1944. godine, ali se ne se}am meseca.

Tad vi{e Jevrejki nije bilo?

- Bilo je, bilo, uvek su ih doterivali.

Kog meseca je to bilo?

- Pa ja ne znam ta~no, tamo negde u prole}e, pred leto, tako ne{to, jer ona Anica Debeljak ona je ostala u Mlaki i ne znam kako je ona izi{la. I jedna pri~a tim `enama ne zna {ta se desilo s njima. Ona ne zna, a ja ne mogu da joj ka`em, nisam se sastao s njom da joj opri~am, jer sam jedini `ivi svedok, onaj Jovo je umro, jedan je poginuo, i ova dva su poginula, i ja sam jedini `ivi svedok, koji sam to gledao.

Zna{i od vas petorice, dva Jevrejina na teglja~u, tri Srbina na {lepu, ti si jedini `iv, koji je video taj pokolj?

- Jedini sam ja `iv. Bio je i Jovo, on je utekao, ali je ~ovek umro. To je Jovo \uri} iz sela Lojde kod Gra~anice.

Odakle je on utekao?

- Utekao je na probolu, a on je bio isto samnom na {lepu kad su te likvidirali.

On je ostao `iv, pre`iveo je Jasenovac, ali je umro posle rata. A onda dva Jevrejina na teglja~u, {ta se s njima desilo?

- Da tako je bilo s Jovom, a ova dva Jevrejina su poginula u Sisku, zadnje ono 22. aprila 1945. oni su u Sisku ubijeni. Oni su odvezli taj brod sa logora{ima

neke usta{ke stvari do Siska i tamo su tu grupu likvidirali i samo je jedan uspeo odavde da utekne vezan.

Dobro, sad mi reci, od tri Srbina vas dvojica ste u~estvovali u proboru u bekstu iz logora 22. aprila 1945. godine, a {ta je bilo s tre}im Srbinom sa tvog {lepa?

- Jedan je poginuo, kad se vr{io probor, dvojica su oti{la u Sisak, poginuli su, iz mog mesta. [est nas je bilo u toj Mincovoj grupi `ivih svi iz mog mesta. Bilo nas je tu oko 20 u Mincovoj grupi, 22. aprila 1945.

I svi zajedno ste u~estvovali u proboru?

- Svi. U~estvovalo je nas oko 1 000, 1 200.

Znam, znam, od tih 20 iz Mincove grupe ko je pre`iveo probore.

- Pa pre`iveo sam ja, Savo Bajeri} neki musliman je, pa je pre`iveo taj Jovo \uri}, {to je gledao to isto, bila su i jedno dva Jevreja iz te grupe.

Sad mi reci, sem ovog pokolja na tvome {lepu, da li si druga ubijanja video.

- Nisam, ve} sam video javno streljanje, javno ve{anje, pred strojem, kad neko ka`e ovaj je poku{ao da be`i pa javno streljanje ili javno ve{anje, i gledao sam one komuniste, onu organizaciju koja je bila 1944. godine to je bilo, ne mogu ta~no baz ta~no da se setim.

Milo{e, jesi li ti vozio neki put neku robu ili seno u Gradinu, srpsko selo na bosanskoj strani, koje je bilo ispra`njeno i gde su bile glavne likvidacije. Da li si ikad bio u Gradini?

- Jesam. Nisam bio u mestu, ali sam bio na obali. ja sam sva mesta znao kraj obale.

Dobro, kad si bio kraj obale, jesi li ne{to video zna~ajno u Gradini?

- Pa {ta }u, nisam ja imao {ta da vidim. Malo dalje su bile te zajedni~ke grobnice, nisam se micao s ladje nigde.

Da li si video mo`da tu cigansku grupu, cigana li~kih katolika?

- Jesam, mu{karce sam video oni su nosili one usta{ke kape, oni su kopali te tamo rupe i likvidirali zajedno sa usta{ama te logora{e. To su bili neki Hrvati.

Da li si video Jevreje na takvom poslu u Gradini?

- Nisam ja, znam samo da sam video njih, oni su i{li da tovare tamo, oni su se kretali, Cigani, ali su kasnije njih likvidirali da ne bi imali nikakve svedoke. Tamo su uglavnom ostale usta{e.

A te Cigane katolike iz Like video si u usta{kim kapama, video si ih na obali.

- Da. Ja sam uglavnom bio na {lepu, i{ao sam do Stare Gradi{ke i ovamo do Crkvenog boka, ali ja nisam nikud i{ao sa Save. Jednom prilikom sam tovario pesak iza Mlake, i taj isti Aco Pra`ik {to je utekao sa [ajerom sa ovim Kabiljom, mi smo pre{li sa dva usta{ka de~ki}a, neki de~ki}i su do{li u Jasenovac, 15, 16 godina, mi smo pre{li preko po neke kru{ke i jabuke da donesem, i ona tamo deca ostavila pu{ke, sigraju se, ja~aju se, i meni Aco ka`e daj da uzmemo pu{ke da ih pobijemo i da odemo. A meni ostala dva dobra moja druga tamo na onoj strani i ka`em, Aco, mo`emo mi to sad uraditi, ali ubi}e Bacu i ubi}e ovog drugog, on nije imao od svojih me{tana nikoga i njemu je bilo. I tako da ja nisam dozvolio da to uradi.

A to su tvoji me{tani bili?

- Moji me{tani.

A ka`i koliko je odvedeno iz tvog sela ukupno Srba?

NASTAVAK MILO[- 2 A

Ajde Milo{e ispri~aj kako si stigao ku}i posle oslobodjenja iz logora?

- Ja 26. sam oti{ao iz partizana za bolnicu u Novu Gradi{ku, aprila 1945. godine i 28. ujutro odem kod komandanta bolnice i on mi nije dozvolio da odem ku}i, ve} zadr`ao me u bolnici. Ja odem kod zamenika i ka`em mu da ima nas dvojica koji smo utekli iz Jasenovca, pa eto voleo bih, tri godine smo proveli pa eto

volio bih ako mogu da odem ku}i. I on me je tako posmatrao, gledao me, i rekao dodji u dva sata popodne ti i taj tvoj drug.

Ka`i mi kako si izgledao, jesi li bio mr{av?

- Nisam, bio sam u dobroj kondiciji.

Zna~i u Mincovoj grupi ipak ste dolazili do neke hrane?

- Imao sam ja pakete i hrane, kuvali su mi, ja sam bio u dobroj kondicij.

Zato {to je Mincova grupa prevozila hranu, pa ste imali.

- Imali smo, i kuvali smo tamo, imali smo i {poret na ladji, i kuvali smo, i pakete sam dobijao.

A kakve si rane imao da si morao u bolnicu?

- Izvodene noge, bos sam bio i malo me je okrznuo metak.

I sad, taj ka`e dodji u dva sata?

- Jeste, on ka`e dodji u dva sata, ja dodjem i on onoj `enskoj, ja i moj drug dodjemo, ne{to ka`e i ona otkuca i vi~e kurira, i ka`e vodi ova dva druga u komandu mesta. I on nas odvede u komandu mesta, to su neki tepisi debeli, to su ljudi u civilu, ne znam ni ko su ni {ta su, i dan danas ne znam ko su, ali su neke bud`e velike. I otvori onaj koverat, kad je opro~itao on je toliko gledao u mene i ovoga druga da nije o~iju skidao. Ka`e niste vi valjda utekli iz Jasenovca, ka`em jesmo. Sedi, pri~aj mi kako je bilo u Jasenovcu. I ja onda sednem, malo tako su{tinski izvu~em neke bitne stvari, i on tamo da nekoj `enski ka`e otkucaj im objave po deset dana odsustva, i posle deset dana da se javim kojoj bilo jedinici.

Ka`e prevozno sredstvo nemate, {ta uhvatite idite i gotovo. I tek ond sam ja, kad sam izi{ao, kurir je ot{i{ao koji nas je doveo, sad smo mi tek slobodni. Odemo kod nekog brice o{i{amo se, obrijemo se, znade{, tamo smo se ne{to obukli, sredili i ovako, pu{ku sam predao, ali imao sam jednu bombu, opasa~ i pi{tolj. I izidjemo mi tu. I jedan ~ovek ide s kolima i poveze nas do Kapele. I putem mi pitamo ~oveka, ovako situaciju, a on ka`e svi su Hrvati, samo jedan Srbin ima u toj Kapeli.

A {ta je Kapela, mesto?

- Selo, mesto, da. Mi idemo ku}i i kad smo iza{li iz kola pitamo jednu `enu gde su ljudi, ka`e u op{tini imaju neki sastanak. A mi ajd tamo, kad jedan ~ovek stoji po strani. Ka`em ja njemu, jel dru`e bili mogli nas dvojica no}iti kod tebe. Samo moja ku}a je preko pruge, malo dalje, ali ajte. I putem mi njemu ka`emo da smo utekli iz Jasenovca i da idemo ku}i. A on ka`e joj, ja imam sestri~inu ili brati~inu, ona je u zamenu do{la u partizane i bi}e joj drago da se sastanete. I kad smo mi u{li u ku}u on vi~e Milice, evo imam dva druga iz logora Jasenovac. I ona dotr~a i ona mene pita znam li ja {ta od tih `ena. Ka`em, znam, koga zna{, pa ka`em znam tu, znam tu, znam tu, ja ~ujem po imenu kad se zovu. Joj, {ta je bilo s njima. Ja njoj pri~am za ovaj pokolj za ovih 160 `ena na {lepu. Ona je vriskala i plakala, ona je mnoge od njih poznavala, {ta je sa onim drugima. One druge su 21. avgusta pobijene sve, nijedna nije pre`ivela.

A koja je to ku}a, jel srpska. Ta Milica?

- To je srpska ku}a. Milica je bila u logoru pa je do{la u zamenu partizanima.

Pu{tena valjda u zamenu za neke nema~ke oficire?

- Ne znam, vala. Joj, tu je ve~era bila, rakije, vino, kobasica, {unka, ve~era gala i namesti ona nama sobu za spavanje, beli jastuci, beli {liferi, a ja ve} putem zaradio i neku u{, va{i, ka`em ja njozzi nemoj metni nam dole, ma samo lezite. I ujutro se ja probudim rano, ne mo`e{ ni spavati od radosti, i ona ka`e joj, pa spavajte jo{. Jok, ustanemo, daju nam doru~ak, ka`e nemamo mi konje i kola, ve} vi nekog mobili{te makar da vas do Slavonskog Broda odvezе. Ajde, izidjemo mi.

Koje je to selo bilo?

- To je bila Nova Kapela. Taman mi izi{li ide jedan Hrvat, sa {pediterom, ima on i de~ki} sede u onom federsicu sede, i ima dobrog konja. I ja njega zaustavim, pitam kuda ide{, ka`e ide za Slavonski Brod. Mo`e nas dvojicu da primi{. Ka`e ne mo`e. Ja uzmem pi{tolj i ka`em, silazi s kola. Ono dete po~elo

plakati, a meni bilo `ao deteta, jebi ga, ja ka`em baci taj sic pozadi, on metne onaj sic pozadi, ja i moj drug sednemo pozadi, i ka`em teraj. I on vitlao onog konja do Slavonskog Broda, kad smo do{li u Slavonski Brod mi izidjemo. Ajd, idite. I dan danas mi `ao {to nisam uzeo tog konja i kola, upravo ku}i da sam i{ao. Izidjemo tu, pro{li mi Brod i opet mi ~ekamo neko prevozno sredstvo. Kad naidje jedan ~ovek sa belim konjem. Zaustavim ja njega, pitam ~i~a dokle ide{, on ka`e ne znate vi deco ni di je ni {ta je, daleko sam ja. Prevozio komoru pa utekao. Pitam odakle je, ka`e iz Ra~inovaca, a to je deset kilometara od mene daleko. Ka`em mi smo iz Jamena. Ka`e, sjedajte da vas vozim upravo ku}i, i nedajte me nikome. I mi sednemo, vozi, vozi, vozi, al on meni ka`e dugo ne}emo sti}i, dva dana i dve no}i. Nai{li Rusi s onim kamionima, ja znam da su Rusi, pa stali ne{to opravljuju kamion, ja pitam mo`ete li da nas povezete, ka`e ne mo`e. E jebi ga, sve Talijan, ni jedan partizan. O, ja Rus, ka`em daj ba}u{ka ranjen sam, ka`e davaj sedaj. Ne znam ja da su oni pijani. Sednemo nas dvojica pozadi u kamion i bila neka tri vojnika dali nam {injele, joj kad on pohita onaj kamion pa sad na jednu stranu ceste, pa na drugu. Ide za Vinkovce. Stignemo mi u Vinkovce `ivi i zdravi jedva. Kad smo iza{li zna{ tu je sad opet ve}e, treba tra`iti negde konak. Idemo mi tako i idu tri devojke. Ka`u one, jesи li ti to dru`e ranjen. Ka`em malo. Odakle ste, ka`em odakle smo. Pa gde }ete. Ka`em ja njima plan kaki imamo. Ka`u one, ajte vi u Mirkovce, pa no}ite kod nas, pa idite u [id, pa iz [ida idite za Jemene. Nikako ovuda preko, ima ovde stra`ara usta{a, zaostalih. I ajde uhvate njih dve mene ispod ruke, i jedna sa ovim mojim, i kad smo mi do{li u Mirkovce, ka`em ja ima jedna `ena iz Jemena `ivi u Mirkovcima, snajica neka debela. Ka`e, tu je, eno je stoji sa `enama. E, sad pustite vi mene i ovog mog druga da vidim ho}e li me ona poznati. Dan je to bio, dobar dan, ka`em, snajice poznaje{ ti mene ona gleda ka`e ne znam. Ka`em ja ma ti mene dobro poznaje{, gledaj dobro. Ona gleda, gleda, ka`e ne znam. Ka`e, deco vi ste oti{li u partizane i pro{lo je dve tri godine ja ne mogu da znam ko si. Ka`em, ja

sam Milo{. Pa nisi ti valjda Milo{ Milicin. A majka mi je Milica. Ka`em jesam. Jao, kad je tu nastao jauk i lelek, ona je izgubila mu`a, devera i svekra i plus oca. Ka`e za ove znam da ih nema, ali {ta mi je sa ocem? Ka`em ubijen je pre dva meseca, `ao mi je i on je likvidiran u Jasenovcu. Tu opet nastane jauk i lelek. Ajde unutra, tu su metli ve~eru i malo medom mi nama`u one tabane, vadili mi malo ono trnje iz nogu, i ode ona nadje jednoga ~oveka i `enu idu za [id. Idu u Ilince, pa }e nas povesti do [ida. Ujutro do{ao ~ovek rano, namestio siceve, seli mi u kola i brzo }u ja to ispri~ati. I ajde, mi kroz ona sela od Vinkovaca, prema Tovarniku, kad sam do{ao u Tovarnik moje srce ho}e da isko~i. U sred Tovarnika neka milicija legitimi{e ove, znade{, civile, ali nas ni{ta. A ide jedna `ena nosi neku kofu. Ja ka`em snajka, da li ti pozna{ neku Jovanku Vesi} iz Zemuna ona je tu kod Steve Ne{kovi}a. Ka`e znam, a da ti nisi Milo{ slu~ajno. Reko jesam. Tu je Persa u domu sprema, sutra je Prvi maj, pa spremaju neku proslavu. I ona odavde javi njoj kroz prozor, ova javi onoj drugoj i ova druga dodje i nedaju nama da idemo sa tim kolima, ve} nas skinu pa smo seli mi, malo kasnije i}i }e i one u Jamen, imam rodjaka u [idu, i one nas odvezu kolima, i kad smo do{li u [id dvojica iz mog mesta, ka`u, jao evo Milo{a i Cvetina. Cvetin je ostao s njima }e i}i za Jamen, a ja imam ujaka bio komandant mesta u [idu pa }u ja i}i u Ada{evce no}iti. I ja no}im u Ada{evcima i mi nadjemo to ve}e jednu `enu da nas vozi prema Jameni. Mene, te moje dve rodice, i tu snajicu tu debelu {to je do{la samnom, uhvatimo dobre konje i ujutro krenemo mi. Idu dva de~ki}a jo{ natovarimo. Ajde do Morovi}a, kad sam do{ao u Morovi}, ova jedna moja rođaka ka`e odvezla bih ja vas u Jamen, ali ja se bojim sama vratiti. Rekoh, na~i }emo ti. Joj kad sam do{ao u onu {umu Jamensku, ono moje srce sve lap}e. Kad sam do{ao tamo gde je lova~ki dom, to je pola puta, idu konji ko dve a`daje. Kad ulazim ja u selo, tu sad gde je ekonomija, idu neki Jamen~ani, svi me poznaju, malo popili, ajde rakiju, zaboravili Jamene. A ova su dva de~ka si{la na Lipcu, ka`e ne nikako u Jemen, ka`e u Stro{nicama je proslava. Neki

~ika Ljubomir je dr`ao govor i malo pominje i Jasenovac. I taman se zavr{io govor i ova dva de~ka do{li i ta moja kom{inica je bila, ka`e do{o Milo{ Despotov iz logora. Onaj iz svec grla povi~e do{ao Milo{ Despotov iz logora Jasenovac. Koja je nastala sad tu trka. U medjuvrmenu naidje i moja rodica jedna s kolima i ka`e da mi je mama u Jemenu, ja ulazim u te Stro{nice, to je hrvatsko selo, celo selo tr~i van prema Jameni. Tu smo u neku Begovi}a ku}e u{li u dvori{te, i sad tu nastao jauk. Prvo svi se izljubi{e samnom, izneso{e stolicu na sred dvori{ta za mene. Rekoh, narode znate {ta, ko se nije javio znajte da ga nema. A 22 Jamenca je bilo `iva. Taj, pa taj, taj. I ja se to izredjam. I rekao sam ja i Cvetin smo utekli, ako je neko pre`iveo za par dana }e se javiti. Jao, kad je tu nastao jauk i lelek, kakva priredba i kakav Prvi maj, i tako da sam ja sa mamom, imala je neku kobilicu, i ja sam oti{ao u to Rajevo selo, i tu sam proveo sedam osam dana i onda se vratio.

Samo mi ka`i od tih 22 koji su u~estvovali u proboru iz tvoga sela?

- Trojica su izi{la. Za jednoga minismo znali, nas dvojica smo zajedno, a jedan je do{ao posle osam dana, pre{ao u Bosnu i on je naknadno do{ao. Samo trojica su pre`ivela probor.

Koga si zatekao u selu? Jesu li to bile `ene, starci, ko?

- U selu jo{ nije bilo nikoga. Jedino divlje svinje su hodale po selu, selo je izgorelo do temelja?

[ta usta{e su spalile va{e selo?

- Usta{e, Nemci, Belorusi, one muslimanske SS divizije, sve je to `arilo i palilo. Nikoga nije bilo, od 1943. do 1945. nikoga nije bilo. Narod se povratio svako na svoje.

Koliko sad ima `itelja?

- Ima isto tako preko 2 000. Obnovljen je `ivot, izgradio se asfalt, dobili puteve.

Eto.

Ti sad `ivi{ u Bijeljini u Republici Srpskoj, u Bosni?

- Jeste.

Kako gleda{ budu}nost?

- Nemam {ta da ka`em, ja sam svoju budu}nost video, meni je 74. godina, eto radi te dece.

Za{to se Jugoslavija raspala?

- Pa zato {to su bili ti taki ko {to je Tudjman, koji su rovarili odmah posle rata, ali mislim da je i sam Tito pogre{io {to je stvorio te republike. On se dr`ao nekog ruskog sistema, ja mislim da je on podelio tu Jugoslaviju dok je jo{ bio `iv.

Aha, tu je seme raskola jo{ za vreme njegovog `ivota?

- Jeste. Tako je to i u Rusiji ispalo. Prodali su tu zemlju. I eto, do ~ega je do{lo, da opet krvavog obra~una. Znate li vi koliko je tu mladi}a iz Bosne izginulo po tim borbama.

Sada, u Bosni, iz tvoga mesta gde sad `ivi{ u Bjeljini, izginuo tamo nard?

- Pa ja{ta, oni momci iz onih sela, ja nisam imao, zet mi je bio na rati{tu dobro je pro{ao, sin mi je bio tamo neko vreme neki komandant, `ena mu umrla, jedno mesec dana je bio pa se vratio za Ni{, unuk mi je ratovao na Tovarniku 1991. godine i on je pro{ao to sve dobro i tako. Zavr{ilo se sve dobro i nisam bio gladan, malo sam imao tri ~etiri dana uke buke oni Arkanovi kad su u Bijeljini, kad je Bijeljina oslobođena, i tu umalo nisam izgubio glavu.

Kraj